

сполучення усього фонестемного ряду, поділивши їх на такі, що містять ведучу фонему [j] (з негативною окрасою [2, с. 278]) та фонему [l] і [r] в досліджуваних фонестемах. Для зручності подаємо дані у наступній таблиці:

Таблиця 4

Зведена таблиця кількісної залежності фонестем з провідними фонемами

Фонестеми з ведучими фонемами [l], [r], [j]			χ^2, K	Результат
[l-r]	1023	1437	$\chi^2=99,91$ K=0,111	суттєвий
Інші	3041	2627		
[j-l]	2030	1023	$\chi^2=531,96$ K=0,256	суттєвий
Інші	2034	3041		
[j-r]	2030	1437	$\chi^2=176,87$ K=0,148	суттєвий
Інші	2034	2627		

Отже, якщо порівняти через χ^2 фонестемну лексику з досліджуваними фонестемами, що містять фонему [l] та [r] між собою, то бачимо, що [r] кількісно переважає [l] і ця перевага є суттєвою, бо $\chi^2 > 3,84$, а саме дорівнює 99,91, а коефіцієнт взаємної спряженості становить 0,111. Порівнюємо також ведучу фонему [j] з фонестемних рядів з відповідними фонестемами, що містять фонему [r] та [l]. Зіставлення цих ознак через χ^2 демонструє суттєве перевищення фонемних сполучень з фонемою [j] над фонестемами з фонемою [r] ($\chi^2=176,87$; k=0,148) та над фонестемами з фонемою [l] ($\chi^2=531,96$; k=0,256).

Таким чином, дослідивши семантичний простір фонестемної лексики з *мінорних* за своєю тематикою, ідеєю та складом поетичних творів, констатуємо той факт, що в них переважають фонемні сполучення з фонемою [r] над фонестемами з фонемою [l]; та сильно негативна ведуча фонема [j] з досліджуваних фонестемних рядів переважає над фонестемами, що містять фонему [l], [r]. Враховуючи негативне конотаційне забарвлення лексем з фонестемами, що містять фонему [j], [r], припускаємо, що саме вони сприяють створенню мінорного (сумного, трагічного) настрою Целанової поезії.

У перспективі видається доцільним дослідження звуко-символічних особливостей тексту в залежності від авторського стилю. Цікавим вбачається нами також екстралінгвістична сутність фольклорного тексту на предмет його фоносемантичного аналізу.

Список літератури

1. Дух і літера / Київська Могилянська академія / співред. К. Сіров, Л. Фінберг. – Вип. 5–6. – Київ : Вид. Києво-Могилян. акад., 1999. – 496 с.
2. Левицький В.В. Звукової символізм. Мифы и реальность : монографія / В.В. Левицький. – Черновці : Черновицький національний університет, 2009. – 264 с.
3. Методи аналізу тексту : збірник наукових праць / під ред. Е. Келіха, В. Левицького, Г. Альтманна. – Чернівці : ЧНУ, 2009. – 350с.
4. Найдеш О.В. До проблеми зв'язку між формою та змістом / Найдеш О.В. // Нова філологія : зб. наук. праць / гол. ред. Манакін В.М. – Вип. 2 (22). – Запоріжжя : ЗНУ, 2005. – С 81–91.
5. Рихло П. Пауль Целан і румунський сюрреалізм // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. – Чернівці : ЧДУ. – 2005. – Вип. 234. – С. 159–172.
6. Nowy A. Laute prägen unsere Sprache: Erkenntnisse zu ihrem Werden, Wesen und Wirken / Arthur Nowy. – 3. Aufl. – Frankfurt am Main : Haag+Herchen, 2004. – 212 S.
7. Celan P. Gesammelte Werke. Gedichte. – München : Suhrkamp Verlag, 1991. – Bd 1. – 318 S., – Bd 2. – 446 S., 1992. – Bd.3. – 233 S.

О. Бойчук
(Чернівці)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СЕМАНТИКИ ЛЕКСИЧНИХ НОМІНАЦІЙ ЛСП «CITIZEN / ГРОМАДЯНИН»

Стаття присвячена дослідженню функціональної семантики лексичних номінацій ЛСП «CITIZEN». Досліджено їхню сполучуваність у структурі дискурсу канадського варіанту англійської мови. Виокремлено зміни, які відбуваються у функціональній семантиці ядерних та периферійних лексем у дискурсі під впливом авторської інтенції, сполучуваності, та регістру дискурсу.

Ключові слова: лексична номінація, номінації особи, лексико-семантичне поле, дискурс, функціональна семантика, сполучуваність, національний варіант англійської мови.

Статья посвящена исследованию функциональной семантики лексических номинаций ЛСП «CITIZEN». Исследована их сочетаемость в структуре дискурса канадского варианта английского языка. Определены изменения, происходящие в функциональной семантике ядерных и периферийных лексем в дискурсе под влиянием авторской интенции, сочетаемости и регистра дискурса.

Ключевые слова: лексическая номинация, номинации лица, лексико-семантическое поле, дискурс, функциональная семантика, сочетаемость, национальный вариант английского языка.

The present paper is focused on investigating the functional semantics of lexical nominations of the LSF "CITIZE". The data is selected from the Corpus of Canadian English (Strathy). The combinability of lexemes is investigated. The shifts in functional semantics of nuclear and peripheral constituents used in discourse structure under the influence of author's intention, combinability and discourse register are presented.

Key words: lexical nomination, nominations of person, lexical-semantic field, discourse, functional semantics, combinability, national variant of English.

Мета нашого дослідження – аналіз семантики лексичних номінацій ЛСП «CITIZEN» у структурі дискурсу на матеріалі канадського варіанту сучасної англійської мови. **Актуальність** даної праці полягає в необхідності вивчення функціональної семантики лексичних номінацій зі спільним компонентом «громадянин \ citizen» у структурі дискурсу для комплексного опису даних функціональної семантики складових ЛСП «CITIZEN» у варіантологічному аспекті. **Матеріалом** дослідження слугують текстові фрагменти зареєстровані в Corpus of Canadian English (Strathy) [10]. **Предметом** дослідження виступають лексико-семантичні та функціонально-семантичні відношення між лексемами ЛСП «CITIZEN» у структурі канадського дискурсу.

Термін «номінація» позначає як процес утворення, закріплення і розподілу найменування за різними фрагментами дійсності, так і повнозначну мовну одиницю, яка утворюється в процесі номінації. Щоб бути одиницею номінації, вона повинна відповідати певним вимогам – позначати, бути назвою, виділяти об'єкт домінування як окрему сутність, здійснювати номінативну функцію – репрезентувати виділений в акті номінації об'єкт засобами мови і позначати цей об'єкт його ім'ям у мовній діяльності [7, с. 38]. Дослідженням питання найменування фрагментів оточуючої дійсності, як за допомогою слів, так і за допомогою словосполучень, з середини ХХ століття присвятили свої праці В.М. Телія, А.А. Уфимцева, О.С. Кубрякова, Е.С. Азнаурова, Н.Д. Арутюнова, Л.С. Ковтун, Г.В. Колшанский, Б.О. Серебренников, В.Г. Гак, О.Ю. Карпенко, А.В. Антипова [1; 2; 6; 8; 9] та ін.

Дослідження лексичних номінацій потребує комплексного дослідження їх лексичної, функціональної та когнітивної семантику у системі мови та у структурі дискурсу. Дослідження в руслі лексичної семантика зосереджується на вивченні лексеми у системі мови – аналіз словникових дефініції, фіксованих значень та компонентів значення лексеми, тощо. Проте, кожного разу слововживання актуалізує різні компоненти значення і постає необхідність вивчати лексичні номінації у рамках когнітивної та функціональної семантики верифікуючи їхні значення в залежності від авторської інтенції, сполучуваності даних лексем у дискурсі та регістру дискурсу.

У ході досліджень лексичних номінацій зі спільним компонентом «громадянин\citizen» та ЛСП «CITIZEN» у системі мови здійснено дефініційний домінантної лексеми «citizen» аналіз у 10 лексикографічних джерелах та верифіковано семантику у структурі дискурсу американського (СОСА) та британського (BNC) національних варіантів англійської мови. Ми довели, що:

1) ЛСП «CITIZEN» у системі мови складається з ядра N – nucleus – виступає лексема «member of a state»; периферії першого ряду P1 – утворює лексема «inhabitant of a state, city, town»; периферії другого ряду P2 – лексема «person(naturalized person, person with rights and responsibilities, owing allegiance to the state)»; периферії третього ряду P3 – лексема «native»; периферії четвертого ряду утворюють 2 лексеми : P4 – «someone who legally belongs or lives in a particular country», «civilian»; периферії п'ятого ряду P5 – «resident of a town or city», «denizen»; периферії P6 – «subject legally recognized» [5, с. 8];

2) ЛСП «CITIZEN» у структурі дискурсу британського варіанту англійської мови представлено такими конституентами : N – лексема «resident»; P1 – «inhabitant of a state, city, town»; P2 – «person(naturalized person, person with rights and responsibilities, owing allegiance to the state)»; P3 – лексема «native»; P4 – «someone who legally belongs or lives in a particular country», «civilian»; P5 – «member of a state»; P6 – «subject legally recognized» [4, с. 65];

3) ЛСП «CITIZEN» у структурі дискурсу американського варіанту англійської мови має таку структуру: N – nucleus – виступає лексема «resident»; периферію першого ряду складає компонент P1 – «native»; периферію другого ряду – P2– «inhabitant»; P3– «denizen»; периферію четвертого ряду утворюють 3 компоненти значення – P4–«person (naturalized person, person with rights and responsibilities, owing allegiance to the state)» та «civilian», «someone who legally belongs or lives in a particular country»; периферію п'ятого ряду P5 утворює – «member of a state» та P6 – «subject legally recognized» [3, с. 46];

4) Ядерний конституент ЛСП «CITIZEN» у системі сучасної англійської мови, лексема «member» із семантичним компонентом «member of a state or nation» під впливом авторської інтенції, та сполучуваності у системі дискурсу британського та американського варіанту англійської мови переходить на дальню периферію ЛСП «CITIZEN». Лексема «inhabitant», яка знаходиться у приядерній зоні на периферії першого ряду ЛСП у системі мови та структурі дискурсу британського варіанту, змінює позицію та переходить на периферію другого ряду ЛСП «CITIZEN» у структурі дискурсу американського національного варіанту. Лексема «person (naturalized person, person with rights and responsibilities, owing allegiance to the state)» з периферії другого ряду у системі мови та структурі британського дискурсу переходить на периферію четвертого ряду ЛСП «CITIZEN» у структурі американського дискурсу. Лексема «native» змінює свою позицію у структурі ЛСП з периферії третього ряду (у системі мови та структурі британського дискурсу) на периферію першого ряду (у структурі американського дискурсу). Проте найбільші зсуви та зміни у структурі ЛСП «CITIZEN» у системі мови та структурі дискурсу обох національних варіантів показує лексична одиниця (далі ЛО) «resident» із семантичним значенням «resident of a town or city», яка знаходиться на периферії досліджуваного ЛСП у системі мови і змінює свою позицію на ядрну в ЛСП «CITIZEN» у структурі дискурсу (британського та американського варіантів). Такі пересуви у структурах ЛСП та зміни функціональної семантики окремих ЛО, відбуваються при взаємодії семантики досліджуваних лексем та національних варіантів дискурсу, а також під впливом авторської інтенції.

З огляду на отримані результати [3–5] вважаємо за необхідне верифікувати функціональну семантику лексичних номінацій зі спільним компонентом «citizen/громадянин» у структурі канадського варіанту англійської мови, виокремити лексико-граматичну та лексико-семантичну сполучуваність даних лексем у текстових фрагментах (далі ТФ) зареєстрованих у Corpus of Canadian English (далі CCE) [10], загальною кількістю 825 ТФ. У ході дослідження ми здійснили кількісний аналіз вживання кожної ЛО (із відповідним семантичним значенням та компонентом значення «citizen») у ТФ канадського дискурсу та виокремили моделі її сполучуваності у дискурсі для подальшого конструювання ЛСП «CITIZEN» у структурі канадського дискурсу.

Зокрема, іменникова лексема «native» із значенням «citizen/inhabitant/native inhabitant» була зареєстрована у 13 % ТФ, тоді як у 87% проаналізованих ТФ вона реалізується у формі ад'єктивної лексеми, що підтверджується моделями її сполучуваності з іменниками та прикметниками у дискурсі : ADJ+ ADJ2+N (native North American people), ADJ + ADJ2 (native Canadian), ADJ + N (native land, native tongue/language, native custom, native religion, native poetry, native province), ADJ+ Npl (native Frenchmen, native women, native people). Аналіз лексико-граматичної сполучуваності іменникової лексеми «native» вирізняв такі основні морфолого-синтаксичні моделі: 1) Det.+NOUN+ Prep.+ (Det.)+ N1, 2) Det.+NOUN+Adj.+N1, 3) Det. + NOUN+N1, де Det. – артикль/детермінатив, NOUN – досліджувана іменникова лексема, Prep. – прийменник, N1 – будь-який інший іменник чи іменникова група:

1. (189) ... Brown, **a native of Acadie**, has lived in Montreal for some years [10];

1.1. (229) ... **A native of the Maritimes**, born in Fredericton in 1951, Wilson began documenting extensively ...[10] ;

2. (193) ... Gale, **a native bilingual Quebecoise**, the daughter of an immigrant...[10];

3. (376) ... Academy Award winning director Barry Levinson, **a native Baltimorean**, was so taken with Homicide that he adapted it for television [10].

Лексема «inhabitant» у значенні «resident/citizen\inhabitant of a state, city or town», зареєстрована у досліджуваних ТФ канадського варіанту дискурсу у 40 % ТФ та утворює наступні моделі сполучуваності: 1) Det. + NOUN +Prep. + Adj.+N1; 2) Det. + Adj. + NOUN+ Prep. + N1; 3) Det. + NOUN+ Prep.+Det.+ N1:

1) (14) ... it is easy to see why the inhabitant s of such wartorn region as Europe should make it a virtue [10];

2) (5) ... Letter from Mrs. Thorpe to Mrs. Stuart, which would not have disgraced a fair inhabitant of Billingsgate [10].

3) (9) ... As well, the laws stipulated that any fisherman who was not an inhabitant of the province of Quebec was obliged to have permits... [10].

Середній відсотковий показник вживання іменникової лексеми «civilian» із семантичним компонентом «citizen/member of a state» у дискурсі, складає лише 6 % від загальної кількості досліджених ТФ. У 94% випадків вона виступає прикметниковою лексемою із атрибутивним значенням до іменника і утворює такі моделі сполучуваності: 1) Adj.+N1 (civilian administration, civilian community, civilian consent, civilian rule); 2) Adj. +N1pl (civilian casualties, civilian needs, civilian complaints), або в опозиції «військовий-не військовий (цивільний)» (civilian population, civilian activity, civilian police). У 80 % ТФ де зареєстрована дана іменникова лексема виокремлено такі моделі сполучуваності: 1) правосторонню – NOUN + Npl; 2) лівосторонню – Det. + NOUN; Adj.+ NOUN:

1) (96) During the war approximately 8,000 unnaturalized immigrants and civilian noncombatants ... were interned in Canada [10].

2) (41) It was far on the periphery of the war ... than he'd lived as a civilian in London at the height of the bombing [10].

3) (99) His work was continued by Ukrainian-speaking civilian and uniformed members of the RCMP [10].

Лексеми «person» із компонентом «citizen/person with rights and obligations» і «member» у значенні «citizen/member of a state or society» мають показники частотності їх уживання в іменникових значеннях та актуалізують зазначені компоненти – 12 % лексема «member», та 10 % лексема «person» у ТФ дискурсу канадського варіанту англійської мови. У зареєстрованих ТФ виокремлено такі моделі сполучуваності: 1) Adj. + NOUN+ V; Det.+ NOUN + Adj.:

1) (80) " Every person shall have the right to free development of his personality insofar as he does not violate the rights of others or offend against the constitutional order or the moral law " [10];

2) (5) Any person interested in an appeal or a reference may, by leave of a judge, intervene therein upon such terms and conditions, and with such rights and privileges, as the judge may determine [10];

та 2) Det. + NOUN + Prep. + (Det.) + N1; Adj. + NOUN + Prep. + N1; Det. + NOUN + Prep.+ (Det.) + Adj.+N1:

1) (40) This tendency is natural enough, since it reflects the purposes of such important and familiar areas of law as criminal law and torts, where obligations are placed involuntarily on each member of society [10];

2) (97) Students are also taught to be skilled in interviewing as well as examination and cross-examination techniques which are, for the most part, adversarial and also foreign to the unsuspecting member of the public [10];

3) (68) The imprisoned narrator imagines a spy for the novel he is writing and names him Hamidou Diop, a member of the Wolof ethnic group of West Africa [10];

3.1. (74) Even if the non-citizen knows the preference has nothing to do with her capabilities - as most reasonable people would - she may still feel " less... worthy of recognition... as a member of Canadian society " [10].

У ТФ, зареєстрованих у корпусі канадського варіанту англійської мови, семантичний компонент «citizen/resident/inhabitant» актуалізується при вживанні лексеми «denizen», у 38 % ТФ, див.: моделі сполучуваності: 1) Adj. + NOUN+ Prep. +N1: (1) The founder was the most distinguished denizen of Canada who ever followed the profession of letters in it [10];

2) Adj. + Det. + NOUN+ Prep. + N1 : (2) here were many a private citizen, many a denizen of the underworld, and many a member of the police who could do so, too [10]; 3) Adj. + NOUN : (5) They ask personal questions without a trace of self-consciousness, and are at least twice as friendly as your average city-toughened, urban-centre denizen [10].

Лексема «resident» з компонентом значення «citizen\ inhabitant\ dweller» має найвищий показник частотності її вживання 48 % від загального числа ТФ, що містять дану лексему. Аналіз її лексико-граматичної сполучуваності виявив наступні морфолого-синтаксичні моделі : 1) Det.+ NOUN + Prep. + (Det.) + N1; 2) Det. + Adj. + NOUN; 3) Adj. + N1 + NOUN; 4) Det. + Adj. + NOUN+ Prep. + N1; 5) Adj.+ NOUN:

1) (59) As a resident of the United States, I look at the Bush domestic agenda, and I feel pretty clear as a liberal about where I stand [10].

2) (44) And Arcadia fled to England, lived as **an illegal resident**, acquired citizenship by marrying a convenient local... [10];

3) (36) Lewis, the bilingual deputy leader and **former Quebec resident**, was particularly important in addressing the French-speaking media [10].

4) (17) Every citizen of Canada and every person who has the status of **a permanent resident of Canada** has the right (a) to move to and take up residence in any province; and (b) to pursue the gaining of a livelihood in any province [10].

5) (89) Only if no qualified Canadian or permanent **resident** can be found can a position be offered to a foreign candidate [10].

У ході дослідження визначено показник частотності вживання лексем – конститuentів ЛСП «CITIZEN» зі спільним компонентом значення «citizen» у структурі дискурсу. Виокремлено моделі сполучуваності даних лексем у проаналізованих ТФ канадського національного варіанту англійської мови. Показники частотності та моделі сполучуваності вирізняли функціональну семантику досліджуваних лексем у дискурсі та дозволили ієрархічно впорядкувати елементи ЛСП «CITIZEN» у відповідності до рівня актуалізації семантичного компонента значення у дискурсі. Ядром N – nucleus – виступає «resident of a town or city»; периферію першого ряду P1 – утворює лексема «inhabitant of a state, city, town»; периферію другого ряду P2 – лексема «denizen»; периферію третього ряду P3 – лексема «native»; периферію четвертого ряду утворюють 2 лексеми : P4 – «person(naturalized person, person with rights and responsibilities, owing allegiance to the state, someone who legally belongs or lives in a particular country», «member of a state»; периферію п'ятого ряду P5 – «civilian»; периферію P6 – «subject legally recognized»;

Отримана модель ЛСП «CITIZEN» у структурі канадського варіанту англійської мови свідчить про те, що як і в американському варіанті, в центрі ЛСП заходиться лексема «resident», хоча деякі периферійні складові змінюють свою позицію. Такі пересуви у структурах ЛСП «CITIZEN» (ЛСП «CITIZEN» у системі мови, ЛСП «CITIZEN» у структурі британського дискурсу, ЛСП «CITIZEN» у структурі американського дискурсу, ЛСП «CITIZEN» у структурі канадського дискурсу) та зміни функціональної семантики окремих ЛО відбуваються при взаємодії семантики досліджуваних ЛО та дискурсу і, варіюються під впливом авторської інтенції.

У подальшому дослідженні вважаємо за необхідне проаналізувати функціональну семантику складових ЛСП «CITIZEN» у структурі австралійського варіанту англійської мови для отримання комплексних даних стосовно функціональної семантики лексичних номінацій/ складових ЛСП «CITIZEN» у варіантологічному аспекті.

Список літератури

1. Антипова А. В. Прагматико-референтная сторона повторной номинации (на материале французского языка) / А. В. Антипова // Вісник Харк. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. – 2008. – №811. – Сер. : Романо-герм. філол. Методика викладання іноз. мов. – Вип. 55. – С. 16–20.
2. Арутюнова Н. Д. Номинация и текст / Н. Д. Арутюнова // Языковая номинация: виды наименований. – М.: Наука, 1977. – С. 304–357.
3. Бойчук О.І. Функціональна семантика складових ЛСП “CITIZEN” у структурі дискурсу (на матеріалі сучасного американського варіанту англійської мови) / О.І. Бойчук // Сборник научных трудов SWorld, 2014. – С. 41–47.
4. Бойчук О.І. Semantic Structure of the Lexeme “CITIZEN” in British English/ О.І. Бойчук // Матеріали VIII Міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми термінознавства, романо-германської філології та перекладу», випуск 690-691, Чернівці, 2014. – С.62-67.
5. Бойчук О.І. The Lexeme “CITIZEN” Semantic Structure / О.І. Бойчук // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Вип. 43. – Острог, 2014 – С. 6-10.
6. Гак В. Г. К типологии лингвистических номинаций / В. Г. Гак // Языковая номинация : общие вопросы. – М.: Наука, 1977. – С. 230–293.
7. Кубрякова Е. С. Номинативный аспект речевой деятельности / Е. С. Кубрякова. – М.: Наука, 1986. – 158 с.
8. Кубрякова Е. С. Язык и знание : на пути получения знаний о языке : части речи с когнитивной точки зрения : роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
9. Телия В. Н. Вторичная номинация и ее виды / В. Н. Телия // Языковая номинация : виды наименований. – М. : Наука, 1977. – С. 120–221.
10. Corpus of Canadian English (STRATHY) [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <http://corpus.byu.edu/can/>